

CHRONIQUE - KRONIJK

1. Doctorale proefschriften verdedigd aan de Belgische Universiteiten tijdens het academisch jaar 1974-1975 — Thèses de doctorat défendues aux Universités belges pendant l'année académique, 1974-1975.

Jan ART, *Determinanten van kerkelijkheid. Onderzoek naar de relaties tussen de structurele uitbouw van de Kerk en haar aanhang. Bisdóm Gent, 1830-1914.* R.U.G., 1974, promotor : J. Dhondt†, R. Van Eenoo.

De auteur wenst de invloed na te gaan van de uitbouw en het optreden van het kerkinstituut zelf op het verkerkelijkings- of ontkerkelijkingsproces in een Vlaams bisdom tussen 1830 en 1914.

Hij beoogt hiermee een dubbel doel. Vooreerst hoopt hij een begin van antwoord te kunnen geven op de steeds dringender vraag van de godsdienstsociologen die in de "histoire de la pastoration" aanvullende sleutels hopen te vinden voor de ontcijfering van de huidige verschillen in kerkelijkheid van de plattelandsgebieden. De invloed van het kerkinstituut zelf op de kerkpraktijk wordt door die groep scherper aangevoeld, naarmate blijkt dat de determinanten van de huidige kerkgang voor een goed deel in het verleden gegroeid zijn en niet volledig door actuele of louter sociaal-economische factoren kunnen verklaard worden.

Die "histoire de la pastoration" veronderstelt een nauwkeurige kennis zowel van de inwendige als de uitwendige kerkgeschiedenis van een bepaald gebied. Het schrijven van dergelijke geschiedenis was het andere doel van deze verhandeling. Daarom wordt enerzijds getracht een zo getrouw mogelijk quantitatief kerkbeeld van het Gentse diocees te schetsen door o.m. de uitbouw van de verschillende kerkelijke diensten aan te duiden. Anderzijds dan wordt gepoogd de impact van dit kerkapparaat op het kerkvolk na te gaan door het aanleggen van kerkelijkheidscurven en het meten van de normatieve integratie der Oostvlamingen in de R.-K. Kerk.

Hoofdstukken I tot IV behandelen achtereenvolgens de personeelsrecrutering (zowel chronologisch, geografisch als sociaal), vorming, navorming, begeleiding en controle van seculiere geestelijkheid en religieuzen. In hoofdstukken IV tot en met VII

wordt stilgestaan bij de uitbouw van het kerkapparaat op het vlak van parochiewezen, onderwijs en verenigingsleven. Het in de 19de eeuw zo belangrijke verschijnsel van de volksmissie wordt in een apart hoofdstuk behandeld.

De besluiten van dit eerste gedeelte van de studie worden beheerst door twee gegevens. Vooreerst het feit dat de R.-K. Kerk in Oost-Vlaanderen gedurende de bestudeerde periode een enorme expansie neemt, zowel qua materiële mogelijkheden als wat personeel betreft. Die expansie was gewild en wijst erop dat bij de inrichtende macht een levendig besef aanwezig was van de noodzaak een machtig kerkinstrument in handen te hebben, wilde de Kerk haar opdracht kunnen uitvoeren.

Diezelfde expansie echter, en dit vormt de tweede hoofdconstatatie, kon niet tot stand komen zonder verregaande toegevingen aan het toenmalige maatschappelijke bestel, toegevingen die vooral via de binding tussen Kerk en katholieke kabinetten en belangengroepen aan het licht komen. Die binding werd op haar beurt als noodzakelijk aangezien, wilde de Kerk het apparaat kunnen uitbouwen dat haar zo noodzakelijk scheen.

Het is met dit tweesnijdend zwaard in handen dat de auteur het tweede deel van zijn studie aanvangt, dat nl. over de kerkpraktijk der Oostvlamingen. Telkens wordt getracht de eventuele regionale verschillen of fluctuaties doorheen de tijd op de eerste plaats vanuit het kerkoptreden zelf te verklaren. Pas wanneer dit optreden zelf (uitbouw van parochieapparaat, wijzigingen van de voorschriften inzake sacramentsfrequentie, volksmissies, jubilea, enz.) geen verklaring kan bieden, wordt naar extra-ecclesiale factoren gezocht, en dan nog liefst naar die welke door de "man on the field" zelf worden aangewezen (epidemie, oorlogsgevaar, pendel- of seizoenarbeid, enz.).

De auteur meent op grond van zijn gevarieerd bronnenmateriaal te mogen besluiten tot het zeer bepalende van het kerkoptreden zelf binnen de evolutie van de kerkelijkheid.

Doordat de Kerk zich langs de uitbouw van een zeer polyfunctioneel kerkapparaat op de meest uiteenlopende menselijke behoeften trachtte te enten, kwamen ook zeer uiteenliggende motivaties aan de grondslag van die kerkgang te liggen. Naarmate sommige van deze niet onmiddellijk religieuze behoeften bij het kerkvolk gaan wegvallen, of een alternatieve meer efficiënte bevrediging in het bereik van de kerkganger komt te liggen, zal ook een deel van de kerkgangers wegvallen. De kerkpraktijk wordt aldus voor een groot deel bepaald door de mate waarin het kerkinstrument erin slaagt bepaalde behoeften levendig te houden en tegelijk de

bevrediging van die en eventuele nieuwe weet te monopoliseren. Ieder lek in dit systeem leidt onafwendbaar naar mindere kerkpraktijk.

Het geheel van de studie wordt vervolledigd door een documentatiemap waarin de auteur zijn kwantitatieve gegevens in tabellen, grafieken en kaarten heeft omgewerkt, en waarin ook enkele belangrijke verhalenden teksten zijn samengebracht. Er werden, naast het herklasseerde bisschoppelijk archief van Gent, verscheidene fondsen van het Vaticaans archief en van de centrale archieven van orden en congregatie te Rome benut. Daarnaast werden meer dan 90 parochiale of dekanale archieven doorgenomen en de intredeboeken van 68 orden en congregaties. Ten slotte enkele private archieven of bibliotheekfondsen.